

УДК: 811.111'42'373.233

**ПЕРЕКЛАД КОНОТАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В РАМКАХ
КОНФРОНТАТИВНИХ СТРАТЕГІЇ З ЕМОЦІЙНО-СТИЛІСТИЧНИМ
ЗАБАРВЛЕННЯМ**

Гулієва Діна Олександрівна

кандидат філологічних наук

доцент кафедри інтелектуальних комп'ютерних систем

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

Анотація: У даній статті розглянуті проблеми перекладу конотативної лексики, в різних тактиках конфронтаційної стратегії на матеріалі кінодискурсу.

Ключові слова: конотація, конотативна лексика, кінодискурс, конфронтаційна стратегія, переклад, емоційно-стилістичне забарвлення.

Мета статті полягає в виявленні проблеми перекладу конотативної лексики в конфронтаційній стратегії на матеріалі кінодискурсу. Актуальність статті зумовлена тим, що конотації в неофіційній комунікації досить поширені, а кількість помилок, які здійснюють при перекладі фільмів та серіалів висока. Матеріалом дослідження слугують конфронтативні стратегії, що були виокремлені з англо-американського кінодискурсу (комедія-драма «The Devil Wears Prada»). В статті наведено опис конотацій та шляхи їх перекладу з англійської мови. Окремо було проаналізовано проблему перекладу конотацій в рамках конфронтативної стратегії з емоційно-стилістичним забарвленням.

Конотація (лат. cum, con — разом, notare — відмічати, позначати) — додаткове до основного, денотативного (денотат), значення, що містить інформацію про експресивну силу та оцінну вартість даного знака, а також емоції та волевиявлення, що супроводжують його використання. [8] Конотація включає в себе додаткові функції – семантичні або стилістичні, які стійко пов'язані у

свідомості носіїв мови. Семантичні – ті, які пов’язані зі змістом, значенням, а стилістичні – з виражальними мовними засобами. [15] Стилiстична конотація припускає використання слова в конкретному функціональному стилі. До неї приєднується культурна конотація – компонент, що міститься в культурі слова, визначений національною культурою та володіє для носіїв конкретної мови будь-якою інформацією, що відображає культурне сприйняття його народу. *Стилiстичні конотації* за своєю природою (за походженням та функціонуванням) неоднорідні. У зв’язку з цим виокремлюють три різновиди конотації: 1) *емоційно-експресивні* – оцінка та відношення до змісту слова містяться в самому значенні слова (шалопай, кляча, дуб (про людину), де опредметнюється саме відношення до названого предмету (в широкому сенсі слова), саме значення за своєю природою конотативне; 2) *умовно-традиційно-експресивні* – в саме логіко-понятійне значення безпосередньо не входять оцінка або ж відношення до предмета, але «вони немовби супроводжують його... завдяки тому, що мовна одиниця уживається (чи вживалась раніше, традиційно) в контекстах, сферах уживання оцінної значущості (грядущий, стежа, очі); 3) *функціональні* – конотації полягають в зарахуванні до звичайної для мовної одиниці сфери уживання, функціонального різновиду мови (исходящий, дебет, истец) [7, с. 34]. Проте за мірою забарвлення можна виділити лише дві групи конотацій: 1) перші два різновиди відносяться до експресивно-емоційних та експресивно-оцінних; 2) третя – до функціонально-стилiстичних [7, с. 34].

Під експресивно-стилiстичним забарвленням слова розуміють «інформацію, яка містить в собі якусь вказівку на відношення мовця до позначуваних даними словами явищ, сигналізує про те, в яких умовах відбувається мовленнєве спілкування, що характеризує реципієнта з різних сторін» [14, с. 249] Конотація служить для того, щоб висловити різні відтінки висловлювання – емоційні або оціночні. [10] Оцінка має досить складну структуру, що містить декілька обов’язкових і факультативних елементів. До обов’язкових компонентів оцінки належать такі компоненти, як: суб’єктивний і об’єктивний чинники, що

відображають ціннісні стосунки між суб'єктом та об'єктом, і властивості оцінного предиката (емотивність, емоційність, раціональність, експресивність, афективність, інтенсифікація) [3, с. 22; 20, с. 8-9]. Категорія оцінки передбачає не тільки визначення позитивних або негативних якостей, властивостей особи, предмета, явища, а також – ознаки дії і відношення до предмета мовлення. Оцінка може мати як особистий характер, так і виражати колективну, суспільну думку, супроводжуючись появою певних почуттів (смутку або радості, неприємностей чи радощів, скорботи чи тріумфу, гордості чи гніву і т. ін.). [13] Слово не тільки містить граматичні та лексичні предметні значення, а й водночас висловлює оцінку суб'єкта [2, с. 21]. Оцінити означає висловити думку про цінності або підкреслити значущість чогось або когось. Основні лінгвістичні маркери, які звичайно співвідносяться з оцінкою, оцінними значеннями, пов'язані з ознаками “добре”, “погано”. Негативна оцінка, яка має основний маркер емоційності “погано” і може бути представлена у вигляді таких оцінок: 1) осудлива, 2) зневажлива, іронічна, 3) нищівна, 4) презирлива, 5) лайлива, 6) образлива. [13] Зазвичай конотації з негативною оцінкою використовуються в конфронтаціях (конфронтаційні стратегії). Конфронтація — це однібічне протистояння в процесі мовленнєвого спілкування. При активізації конфронтаційними можуть бути як репліки-стимули, так і репліки-реакції [9].

Конфронтаційні стратегії демонструють напрям того, що каже усупереч тому, що слухає та орієнтовані на активне досягнення власних цілей без урахування інтересів партнера. Серед конфронтаційних виділяють стратегії маніпулювання та мовленнєвої агресії [11, с. 11].

Конфронтаційна стратегія маніпулювання може відображуватися в тактиках докору, загроз, обурення, відсилання, образи та ін. Указані тактики направлені на захват комунікативного простору з метою нав'язування партнеру своїх інтересів. Конфронтаційна стратегія мовленнєвої агресії погрожує позитивній особі (бажання адресата бути прийнятим та схваленим), стратегія маніпулювання негативно впливає на

негативну особу (потреба адресата бути незалежним, мати власний простір). [9]

Конотативна лексика в рамках конфронтаційної стратегії дуже поширена в кінодискурсі, який є одним із найбільш актуальних об'єктів аналізу лінгвістичних наук на сьогодні, досліджуваний безліччю науковцями, такими як Ю. Н. Усов, Ю. Г. Ців'ян, Ю. М. Лотман, У. Еко, О. Б. Іванова, Г. Г. Слишкін, М. А. Єфремова, які, проте, так і не дійшли консенсусу щодо його природи. [1] Кінодискурс - це зв'язний текст, що є вербальним компонентом фільму, в сукупності з невербальними компонентами - аудіовізуальним рядом цього фільму та іншими значними екстралінгвістичними факторами, такими як культурно-історичні фонові знання адресата, екстралінгвістичний контекст - обставини, час і місце, до яких відноситься фільм, різноманітні невербальні засоби: рисунки, жести, міміка, які важливі при створенні та сприйманні кінофільму та ін. [6].

При перекладі конотацій кінодискурсу виникають проблеми перекладу, що пов'язані з наявністю у слова емоційного, стилістичного чи образного значення, що відіграє найбільшу роль в передачі конотативного аспекту семантики слова оригіналу. Відповідні слова, окрім предметно-логічного, мають ще й супутнє емоційне значення. Проблеми виникають в тих випадках, коли такі значення у слів-відповідників не збігаються або збігаються неповністю. Позитивне чи негативне відношення автора до певного слова перекладач вирішує в контексті. Труднощі в перекладі можуть викликати й інший компонент конотації — стилістичне значення слова, що вказує на належність слова до піднесеної, поетичної, книжної або до зниженої, розмовної, просторічної лексики.

Передача емоційної характеристики, як і інших компонентів конотативного значення слова, полегшується завдяки тому, що реалізація цього значення у висловлюванні поширює відповідну характеристику на ціле висловлювання: робить висловлювання емоційним, стилістично забарвленим та образним. Тому в перекладі цей елемент змісту може бути відтворено нелокально, тобто в іншому місці висловлювання, в семантиці зовсім іншого слова: Збереження в

перекладі емоційної характеристики виразу шляхом використання слів з відповідним конотативним значенням є необхідним для досягнення еквівалентності. Це передбачає відтворення в перекладі асоціативно-образного компоненту, закріпленого в семантиці слова мовленнєвою практикою [12]. Конотативна еквівалентність - вид відношень між одиницею перекладу вхідної мови (словом, словосполученням, граматическою конструкцією) та її відповідністю в мові перекладу, який характеризується максимально доступною схожістю в даних контекстуальних умовах.

В практиці перекладу реплік з фільмів для досягнення конотативної еквівалентності використовуються певні прийоми перекладу: експлікація, генералізація, конкретизація, диференціація, скорочення, антонімічний та синонімічний переклади та ін.

Для того, щоб детальніше проаналізувати особливості перекладу конотативної лексики в рамках конфронтаційної стратегії, було проаналізовано текст американської комедії-драми «The Devil Wears Prada». Це популярний фільм режисера Девіда Френкеля за однойменним твором Лорен Вайсбергер, що розповідає про молоду дівчину, яка потрапила на роботу в один з найбільш дорогих модних журналів. [4]

Здійснивши мовний аналіз комедії-драми «The Devil Wears Prada», було виокремлено різні прийоми перекладу конотацій в різних тактиках конфронтаційної стратегії. Отже, наведемо приклади використання їх в фільмі та перекладів на українську мову.

NIGEL: Who is that sad little person? Are we doing a before-and-after piece I don't know about?

Переклад:

НАЙДЖЕЛ: Що за жалюгідна істота? У нас що, нова рубрика «перетворення гидкого каченяти в лебідь»?

Дія відбувається на початку фільму, коли Енді намагається влаштуватися на роботу в журнал «Подіум» як журналіст, але не має відповідного зовнішнього вигляду для цієї посади. Дана репліка Найджела містить тактику обурення, а в

перекладі на українську застосовується одразу декілька прийомів: синонімічний переклад (словосполучення «sad little» в мові оригіналу (МО) замінюється на синонімічне слово в мові перекладу (МП) «жальногідна»), генералізація (слово в МО «person» замінюється в МП на більше загальне слово «істота»), диференціація (вислів «a before-and-after piece» замінюється на вислів «перетворення гідкого каченяти в лебідь» за допомогою актуалізації при перекладі відсутньої семи в оригіналі).

Прийом синонімічного перекладу також використовується в репліці Нейта до Енді «You answer for everything», що перекладається на українську як «Твоя вічна відмовка». В даному реченні міститься тактика докору: Нейт докоряє Енді в її поведінці за останній час та в тому, що вона не відмовила Міранді щодо поїздки до Парижу.

Можна також побачити метод антонімічного перекладу.

1) MIRANDA: I need 10 or 15 skirts from Calvin Klein.

ANDY: Okay. What kind of skirts do you...

MIRANDA: Please, bore someone else with your questions.

Переклад:

МІРАНДА: Мені потрібно 10 чи 15 спідниць від Келвін Кляйн.

ЕНДІ: Добре. Які саме?

МІРАНДА: Будь-ласка, не втомлюй мене своїми питаннями.

2) MIRANDA: And if you don't have that Harry Potter book by then, don't even bother coming back.

Переклад:

МІРАНДА: Так, і якщо ти не знайдеш книгу «Гаррі Поттер» до цього часу, можеш не повертатися.

В першому діалозі використовується тактика відсилання, та Міранда каже Енді не торбувати її своїми питаннями, але дослівно з МО це перекладається як «втомлюй когось іншого своїми питаннями». В другому прикладі спостерігається тактика загрози, де Міранда погрожує Енді звільненням, якщо

та не знайде неопубліковану копію книги «Гаррі Поттер» для її онучок-двійнят, дослівно кажучи «не торбуй мене своїм повертанням».

Також у перекладі присутній прийом експлікації.

1) EMILY: I hope you know this is very difficult job for which you are totally wrong.

Переклад:

ЕМІЛІ: Сподіваюсь, ти розумієш, що це дуже складна робота, та ти для неї не підходиш.

2) EMILY: Do you have some prior commitment? Some hideous-skirt convention you have to go? (laughing)

Переклад:

ЕМІЛІ: У тебе, схоже, інші плани? Поспішаєш на з'їзд любительок потворних спідниць? (насміхаючись)

Обидві репліки Емілі місять тактику образи. В першому прикладі Емілі звинувачує Енді в запізненні та каже, що вона не підходить для цієї посади, що у перекладі виступає в якості пояснення відповідної одиниці в МО. В другому – насміхається, що Енді не може виконати певне завдання через те, що поспішає на з'їзд любительок потворних спідниць, що пояснює словосполучення, використане в МО як hideous-skirt convention.

Прийом скорочення можна побачити на наступному прикладі:

EMILY: If you get fired, that might jeopardize Paris. If that happens, I'll search every Blimpie's in the tristate area for you.

Переклад:

ЕМІЛІ: Якщо тебе звільнять, моя поїздка до Парижу може зірватися. Якщо так буде, я обшарю всі фаст-фуди в Нью-Йорку, але до тебе доберусь.

В даній репліці використовується тактика загрози. Для її перекладу опускаються семантично зайві слова, значення яких не є суттєвим.

Прийом конкретизації дуже поширений в перекладі конфронтацій цього фільму. Наприклад:

1) ANDY: You know, you guys didn't have to be such assholes.

Переклад:

ЕНДІ: Не думала, що ви такі свині.

2) EMILY: You know, I rarely say this to people, who aren't me, but you have to got calm down. Bloody hell.

ЕМІЛІ: Ти знаєш, я рідко кажу це комусь окрім мене, але тобі потрібно заспокоїтися. Дістала.

3) LILY: But who is this person? This glamazon who skulls around in corners with some random hot fashion guys? I don't get her.

ЛІЛІ: Але хто ця персона? Ця гламазонка, яка цілується з крутими мужиками зі світу моди? Я не знаю її.

У всіх трьох випадках використовується тактика докору. В першому прикладі Енді докоряє своїх друзів в їх поведінці, через яку вона пропустила дзвінок Міранди. В другому – Емілі докоряє Енді в її нервовому стані, коли та вбігає в офіс та думає вголос, що Міранда її звільнила через відсутність неопублікованої книги. В третьому прикладі подруга Енді Лілі докоряє її в дивних змінах. В усіх наведених репліках містяться лайливі слова/словосполучення для вираження свого відношення до предмета мовлення. Перекладач використовує конкретизацію, змінюючи лайки на номінативну одиницю, що має в даному випадку конотативну еквівалентність.

Отже, в комедії-драмі «The Devil Wears Prada» можна дослідити чимало конотативної лексики в різних тактиках конфронтаційної стратегії. Різні прийоми перекладу для досягнення конотативної еквівалентності здійснюється відповідно до контексту та обставин в певному епізоді.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналіз особливостей використання лексичних засобів у кінодискурсі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2015/аналіз-особливостей-використання-ле/>;
2. Виноградов В. В. Избранные труды: Лексикология и лексикография / Виктор Владимирович Виноградов. – М. : Наука, 1977. – 312 с.
3. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Елена Михайловна Вольф. – М. : Едиториал УРСС. – 2002. – 280 с.
4. Дьявол носит Прада (фильм) [Електронний ресурс].–Режим доступу: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Дьявол_носит_Prada_\(фильм\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Дьявол_носит_Prada_(фильм)).
5. Дьявол носит Прада на английском с субтитрами [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://lelang.ru/english/films/dyavol-nosit-prada-na-anglijskom-yazyke-s-subtitrami/>
6. Зарецкая А. Н. Особенности реализации подтекста в кинодискурсе.
7. Кожина М. Н. Стилистика русского языка / М. Н. Кожина. – М.: Русский язык, 1983. – 223с.
8. Конотація [Електронний ресурс].–Режим доступу: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/konotatsiya/>
9. Королёва В. В. Конфронтационные коммуникативные стратегии в драматургическом диалоге // В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии: сб. ст. по матер. XLIV междунар. науч.-практ. конф. № 1(44). – Новосибирск: СибАК, 2015.
10. Максимчук О. Л. ДОСЛІДЖЕННЯ КОНОТАЦІЇ ЯК СТИЛІСТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ. –Житомирський державний університет ім. І. Франка
11. Певнева И.В. Коммуникативные стратегии и тактики в конфликтных ситуациях общения обиходно-бытового и профессионального педагогического дискурсов русской и американской лингвокультур: Автореф. дис. канд. филол. наук. Кемерово, 2008. — 19 с.

12. Прагматический аспект перевода. Основные типы классификации прагматических значений [Электронный ресурс].–Режим доступа: <https://studfiles.net/preview/4288322/page:11/>
13. *Ходаковська Н. Г. Стилiстичнi конотацiї та їх мовна характеристика. – Київський національний лiнгвiстичний унiверситет.*
14. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики / Д. Н. Шмелев. – М.: Наука, 1973. – 280с.
15. Що таке конотація: поняття, функції, висловлення оціночних емоцій і приклади [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://bigbro.com.ua/shho-take-konotatsiya-ponyattya-funktsiyi-vislovlennya-otsinochnih-emotsij-i-prikladi/>